

MYRENE SOM VILTBIOTOP

Av konsulent Per Hornburg

Etter hvert som større og større deler av vårt land blir tatt i bruk, blir de naturlige vilkår for viltet dårligere. I likhet med jord- og skogbruket setter også de forskjellige viltarter ganske bestemte krav til naturgrunnlaget — biotopen. Denne er avgjørende for den produksjon en kan vente.

Foruten behovet for mat krever viltet områder som tilfredsstillende dets krav til beskyttelse, og muligheter til forplantning. Et variert landskap slik vi har det her tillands med mange ulike biotoper — fjell, skog, myrer, vann- og elveløp, knauser og snaumark — gir ofte de beste vilkår for viltet. Ikke minst gjelder dette for de viltarter som har behov for flere spesialområder. Noen har f.eks. en biotop om sommeren og en annen om vinteren. Noen dyrearter har en biotop hvor de beiter og en annen hvor de overnatter eller yngler. Reduseres eller bortfaller en av disse, kan dette medføre vedkommende viltarts undergang i området.

På grunn av vårt lands mangeartede og skiftende natur og klimaforhold, følger også svært skiftende vilt- og jaktmuligheter. I forhold til landarealet er det også bare en relativt liten del som kan betegnes som høyproduktiv sett ut fra viltets krav. I større og større utstrekning må også viltet konkurrere om disse områder med de andre næringer og deres ekspansjon på forskjellig vis.

Praktisk talt alt matnyttig vilt lever av plantevekster, og de er helt avhengig av at det er tilgjengelig beite til alle årstider. Hver dyreart har også sine særegne beitevaner, måte å beite på og valg av planter. Tar vi bort en viss prosent av beitet, skjer en tilsvarende innskrenkning i landskapets muligheter for å produsere vilt. Oppdemning av f.eks. vegetasjonsrike områder betyr en direkte ødeleggelse av vedkommende viltarts livsvilkår på stedet. På den annen side vil drenering, uttapping og tørrlegging av store gruntvannsområder og myrer forandre vegetasjonen i ugunstig retning for det vilt som beitet der. Veibygging, økt ferdsel og utstrakt hyttebygging m.m. i yngle- og beskyttelsesområder, vil også virke hemmende på viltets produksjonsmuligheter. Videre vil en utstrakt bruk av kjemiske plantevernmidler (biocider) føre til drastiske ødeleggelser.

Fig. 1. *Vikmyra*, Leirpollen, Kistrand i Finnmark. Vierkrattmyr med starr og lyng — god rypebiotop. Fot. P. H.

Tilsynelatende har vårt land ennå god plass og mange uberørte landskaper. Men vi skal merke oss at det oftest er de høyproduktive biotoper som etter hvert kommer i søkelyset for vårt plassbehov. Ikke minst gjelder dette jord- og skogbrukets behov, men også flere andre næringer. Kan det så tenkes at vi i vårt land etter hvert steller oss slik at en rekke viltarter til slutt ikke finner levemuligheter? Ser vi landet under ett er det foreløpig neppe noen akutt fare for vårt matnyttige vilt, bortsett fra enkelte lokale forhold. På lengre sikt derimot er det all grunn til å ta spørsmålet alvorlig. Den tekniske og befolkningsmessige utvikling som også kommer til oss i akselererende grad, vil sikkert aktualisere problemene dersom vi da i det hele ønsker å gi viltet best mulige vilkår.

I de fleste mellomeuropeiske land med mer «kultiverte» landskaper, har det matnyttige vilt små muligheter uten direkte inngrep med tanke på biotopforbedringer. Slike forbedringer skjer da også i utstrakt grad, og man kan ofte forbauses over viltrikdommen i slike mer eller mindre kunstige landskaper, tett innpå industrisentrene. Hensikten med dette arbeid er først og fremst å tilgodese befolkningens rekreative behov og ønsker. I Danmark har forskjelligartet biotopforbedrings- og viltpleiearbeid foregått planmessig i lang tid, og siste skudd på stammen er forsøk med kunstige sjøer (vann), samt forbedringer på myrene for å få mer velegnede rugeplasser for svømmefugler (ender). Det kan nevnes at Det danske Hedeselskabs institusjon «Plant for Vildtet», Vildtbiologisk stasjon, nå skal anlegge et 3-årig forsøk med slike kunstige sjøer.

Fig. 2. Stormyra ved Josefvatn, Balsfjord i Troms. Myrlandskapet har vannfylte «lommer», som er av stor betydning for viltet — god biotop for ender og vadefugler. Fot. P. H.

I Sverige har Halländska läns Jaktvårdsforening siden 1963 drevet forsøk med gjødsling på *næringsfattige mosemyrer* (høgmossar) med henblikk på å forbedre beitetilgangen og beitekvaliteten for viltet. Man søker svar på spørsmålet om man gjennom gjødsling av myr eventuelt i kombinasjon med planting av *Salix*-arter som er særlig gode beiteplanter, kan skape grunnlag for kraftigere viltstammer i vedkommende distrikt. Man tenker her selvfølgelig først og fremst på elg, rådyr, hare og en viss grad også på skogsfugl.

Ca. 20 forsøk er anlagt slik at parseller med ulike gjødselslag og kombinasjoner (NPK, NK, NP og PK) har fått konkurrere om «viltets gunst». Foruten at disse sammenliknende forsøk kan gi anvisning om hvilke gjødselkombinasjoner viltet foretrekker, har det også gitt visse muligheter for å studere vegetasjonens reaksjon.

På de fleste forsøksparseller er det gjødslet med ca. 50 kg pr. dekar, men noen enkle forsøk er gitt såvidt kraftig gjødsling som 100 kg pr. dekar. Hittil har forsøkene vist at de forannevnte viltarter fortrinnsvis beiter på gjødslede parseller. Videre at vierstiklinger plantet på gjødslede parseller roter seg og skyter skott. Hvorvidt disse planter vil vokse seg store og danne sammenhengende bestand, vil tiden vise. Ellers kan nevnes at de foreløpige forsøksresultater viser at de fullgjødslede parseller beholdt sin grønne farge om høsten lenge etter at vegetasjonen på

de ugjødslede deler av myra var visnet ned. I disse parseller var det også påfallende rikelig med hare- og rådyrekskrementer. Hare og rådyr syntes i første rekke å beite på kortvoksen lyng samt i en viss grad på myrull («tuvadun»). På sporsnø om vinteren kunne det i flere tilfeller konstateres hvordan rådyrene hadde gått fra standplassen til forsøksområdet for å beite. Her hadde de i alminnelighet holdt seg til de fullgjødslede parseller, der de grov seg ned og spiste lyngen. Når det gjelder lyngvegetasjonen gikk den helt eller delvis ut på parseller med kraftig nitrogengjødsling. Det synes som om fullgjødslingen ikke må overstige 50 kg pr. dekar og med lav N-konsentrasjon (NPK — 10.20.20). Mange spørsmål står ennå ubesvart når det gjelder «gjødsling til viltet», og det skal bli interessant å følge de svenske forsøk i årene som kommer.

I forbindelse med disse svenske forsøk, reiser spørsmålet seg om liknende tiltak kan få noen betydning hos oss. Det er en velkjent sak at forholdet f.eks. mellom viltstellet og skogbruket er et vanskelig og komplisert spørsmål, særlig gjelder dette skader elgen gjør på ungslogen (foryngelser). Det viktigste botemiddel her er vel å holde bestanden innen rimelighetens grenser. Men vi kan kanskje også gjøre noe ved å forsøke å øke beitet på boniteter som er mindrevverdige for skogbruket. Her kommer *myrene* sterkt inn i bildet, idet gjødsling og en viss grøfting vil fremme veksten av løvskog som særlig vinterstid er attraktivt beite for elg. Et økt innslag av variert løvskog i landskapet vil utvilsomt redusere elgens skader på barskogen. Dertil kommer — som de svenske forsøk viser — at gjødsling av myrene kan være et godt middel for å få frem tidlig groe om våren og grønne skott utover høsten. Også for våre hønefugler — ryer og storfugl — er dette meget viktig, kanskje særlig for rypane som er sterkt avhengig av godt beite på vårparten.

Ellers vil vel slike mer eller mindre kunstige inngrep i landskapene hos oss kun komme på tale hvor viltets naturgrunnlag i særlig grad er innskrenket. Her som ellers er det de *forebyggende tiltak* som kan få størst betydning og faller innen mulighetenes grenser — også sett fra et økonomisk synspunkt. Med forebyggende tiltak her menes at *viktige viltbiotoper på myr* må «øremerkes», og så langt som mulig forbeholdes viltet. Det gjelder både myrområder i lavlandet og på fjellet. I mange tilfeller må det foretas en prioritering og avveining av de ulike interessers krav og behov, men det må utvilsomt være riktig at også viltstellet folk kommer inn i bildet allerede på planleggingsstadiet, dvs. når disposisjonsplanene for et landskap skal utarbeides. Hittil har det vel stort sett vært slik at viltstellet først kommer inn med sitt krav når alle andre behov er dekket — og da er det oftest for sent. I denne forbindelse bør det faktum understrekes, at *myrene er de viktigste viltbiotoper vi har* — det gjelder for nær sagt alle våre viltarter, pattedyr som fugler. Med det fremtidige og økte arealbehov for øyet, spesielt av myr, er tiden nå inne til konkrete tiltak som virkelig kan tjene det praktiske og økonomiske viltstell. I forbindelse med de myrinventeringsarbeider *Det norske myrselskap* har i gang, har selskapet reist spørsmålet om også — som

en prøvesak — å medta inventering av viltbiotoper på myr og gruntvanssområder. Med et slikt materiale for hånden kan det bli mulig på et tidlig tidspunkt å tilgodese viltets næringsgrunnlag. Så snart det er praktisk gjennomførbart bør det derfor tas sikte på å få vernet et viss «minimumsbehov» for viltet av myrbiotoper spredt over hele landet, fra fjell til fjære. På denne måte kan vi effektivt bidra — også på lang sikt — til å sikre viltet en viss fremtid i landet.

KARL S. LANG-REE †

Torvmester Karl S. Lang-Ree døde på sin gård Hoberg i Stange den 21. mai etter et lengre tids sykeleie. Hans navn har en god klang i forbindelsen med *Det norske myrselskaps Torvskole* i Våler i Solør. Han var Torvskolens første torvmester. Det var brenselmangelen under den første verdenskrig som fremtvang skolens opprettelse etter iherdig forarbeide av ing. Thaulow. Hensikten var å utdanne torvmestere som kunne forestå lokale torvanlegg rundt omkring i landet. At Torvskolen senere ble nedlagt vedkommer ikke minnet om Karl Lang-Ree.

Han kom til Gårdsmyren i Våler vinteren 1918. Det eneste arbeidet som hadde vært gjort på myren, var ing. Ordings undersøkelser og kartlegging året før. Myren skulle planeres og grøftes, alle torvmaskiner skulle være i gang og hus for elever, kontor og andre formål skulle være bygget og i stand, ikke senere enn utgangen av mai måned samme år.

Ingen i Våler trodde alt arbeidet skulle bli ferdig i rette tid; men da elevene kom blev de innkvartert i skolens nye hus, og midtsommersdag kunne Thaulow stolt bringe medlemmer av regjering og storting, pressen og mange andre til Gårdsmyren og vise dem at torvmaskinene var igang, at de virkelig produserte brenntorv.

Det er ikke nødvendig å gå i detaljer med alle de vanskeligheter som Karl Lang-Ree møtte denne våren og sommeren 1918. En ting var grei og det var Ordings forarbeide og planer, og Karl satte dem ut i livet med all medfødt Hedmarksenergi. Han kom vel forberedt til sin stilling med land-, skog- og svensk torvskole og med allsidig praktisk erfaring. Når Torvskolens korte historie engang skal skrives vil Karl Lang-Ree's arbeide ganske sikkert ikke bli glemte.

Anders Tomter